

Eğitimde Ahlak ve Etik

Abdurrahman İLĞAN

Künyesi:	İlğan, A. (edt.). (2020). <i>Eğitimde ahlak ve etik</i> . Ankara: Pegem.
Alındı:	19/04/2021
Kabul:	22/04/2021
Tür:	Kitap Değerlendirmesi
Atıf:	Kılıç, A. (2021). [Kitap Değerlendirmesi: <i>Eğitimde ahlak ve etik</i> , Abdurrahman İLĞAN]. <i>Öğretmen Eğitiminde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi</i> , 2(1), 75-78. 10.29329/jirte.2021.342.5

Kitap Değerlendirmesini Yapan: Abdurrahman Kılıç¹

DEĞERLENDİRME

Bölümler ve Yazarları

Editör: Prof. Dr. Abdurrahman İLĞAN

1. Bölüm: Ahlak ve Etik ile İlgili Temel Kavramlar ve Teoriler

Dr. Öğr. Üyesi Evrim EROL

2. Bölüm: Etik, Etik İlkeler ve Kurallar, Meslek Etiği, Etik ve Hukuk

İlişkisi

Dr. Hakan BEYAZ

3. Bölüm: Etik, Ahlak ve Eğitim İlişkisi

Prof. Dr. Halit EV

4. Bölüm: Toplumsal, Kültürel, Yasal ve Profesyonel Bir Meslek Olarak Öğretmenlik

Prof. Dr. Abdurrahman İLĞAN

5. Bölüm: Eğitim Hakkı

Prof. Dr. Muhammet Cevat YILDIRIM

6. Bölüm: Eğitim Paydaşlarıyla İlişkilerde Hak ve Sorumluluklar

Doç. Dr. Çiğdem APAYDIN

7. Bölüm: Türkiye’de Kamu Yönetimi, Eğitim ve Öğretmenlerle İlgili Etik

Düzenlemeler

Prof. Dr. Abdurrahman EKİNCİ

8. Bölüm: İş, Meslek ve Eğitimde Etik Dışı Davranışlar

Doç. Dr. Mehmet Emin USTA

¹ Sorumlu Yazar, Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, abdurrahmankilic@duzce.edu.tr

9. Bölüm: Etik Karar Verme, Etik İnkilemler, Sorunlar ve Çözüm Yolları

Doç. Dr. Servet ÜZTEMUR

Prof. Dr. Erkan DİNÇ

10. Bölüm: Etik Model Olarak Öğretmen ve Öğretmenlik Meslek Etik İlkeleri

Prof. Dr. Engin ASLANARGUN

11. Bölüm: Etik Lider Olarak Okul Müdürü

Prof. Dr. Turky Nuri TOK

Dr. Hatice DOĞAN

12. Bölüm: Eğitimde Ahlak ve Okullarda Ahlak Eğitimi

Doç. Dr. Eyüp AKTÜRK

13. Bölüm: Bilimsel Araştırmalarda Etik

Prof. Dr. Engin ASLANARGUN

Yukarıda görüldüğü gibi eğitimde ahlak ve etik isimli kitap editörlü ve çok yazarlı bir kitaptır. Kitap YÖK tarafından belirlenen en son eğitim fakülteleri öğretmenlik programlarında okutulacak dersler içinde yer aldığı için farklı üniversitelerde görev yapan öğretim üyelerinin kendi fakültelerinde de tanınırlığını artırmak amacıyla son yıllarda yayınevlerinin tercih ettiği bir editörlük sistemi içinde yazıldığı izlenimi verilmektedir.

Bu kitabın öncelikli varlık sebebi bahsi geçen çerçeve eğitimi fakültelerinde okutulacak derslerde kaynak ihtiyacını karşılamaktır. YÖK tarafından öğretmenlik programlarına böyle bir dersin konulmasının arka planında, günümüzde insanlık aleminde görülen bozulma ve çürümelere karşı önlem alabilmek için ya da bir şeyler yapmış olmanın yer aldığı söylenebilir. Elbette yüksek öğretim kurumları mantığı içinde kitabın akademik özellik taşıması ve evrensel niteliği bu açıdan sınırlı olmaktadır. Ama yine de bazı bölümleri açısından düşünüldüğünde akademik anlayışa hizmet edebileceği de bir gerçektir.

Bir kitabın bir editör organizasyonu ile teşekkül ettirilmiş olması gerçekten müşkül bir iştir. 13 bölüm içeriğini organize etmek ve 13 farklı yazarla böyle bir bütünlüğü oluşturmak açısından başarılı bir çalışma olduğu söylenebilir. Eğitim fakültelerinde böyle bir dersin olmasının doğurduğu sonuçları karşılamak için böyle bir kitap gerekli olarak düşünülebilir. Ne var ki bilginin üretilmesi, yeniden yapılandırılması ve transferi günümüzün eğitim anlayışında esas olması hasebiyle her kitap gibi bu kitap da okuyucuyu belli kalıplara göre düşünmeye ve olayları yorumlamaya zorlayacaktır.

Ders kitabı formatı olması bazı bölümlerin varlığını gerektiği düşünülebilir. Ancak bu etik konusunu eğitim alanına sınırlı olarak ele almayı gerekli kılmıştır. Aslında pozitivist anlayışın bilim üzerinden topluma dayattığı bilgi ve onun içeriğinin getirdiği etik problemler, paradigmanın doğasının bir gereği olarak ortaya çıkması beklenen bir sonuçtur. Bu şuna benzer; hastalıkların tedavisi için kullanılması önerilen ilaçların içeriğine bakıldığında yeni hastalıklara yol açabileceğine dair bilgilerin varlığı, ilacı kullanmanın sonucu olarak ortaya çıkacak yeni ilaçlar kullanma zorunluluğudur. Günümüzde etik ve değerlerin eğitim sisteminde öne çıkması kullanılan pozitif paradigmanın ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlara bir çözüm arayışındır. Ne var ki bu paradigmadan devam edildiği sürece etik ve ahlak anlamında ortaya çıkacak problemler azaltmayacak; ancak problemleri azaltmak kastıyla yeni çalışma alanları ve bilgi/eylem alanları üzerinde çalışmayı zorunlu kılacaktır. Birey ve toplum bazında; kuvvete bedel hakkın, menfaate bedel faziletin, mücadeleye bedel yardımlaşmanın, ırkçılığa bedel kardeşliğin/insanlığın, nefsinin tatmin için her şeyi mubah görmeye bedel helal/çalışmayı esas almanın tercih edilmesi; etik ve ahlak anlayışının bu esaslara oturtulması problemlerinin çözümünde doğru yerden başlamayı sağlar. Bu ancak, varlık alemine bir bütün olarak bakıp, bir şeyin her şeyle ve her şeyin bir şeyle bağlantılı olduğu düşünüp, ilişkilerini buna göre düzenleme niyeti ve çabası ile olur. Bu durumda, tüm insanlığı tehdit eden dünyadaki çevre, terör, ayrımcılık, vb. problemlerin böyle bir temel bir bakış açısıyla ele alındığında, geleceğe ahlaki ve etik boyutta sağlıklı bir yaklaşımla yön vermek mümkündür.

Kainattaki sürekli genişleme, gelişme ve değişimi adeta görmezden gelerek, Pozitivist mantıklı ortay konulan bilimsel bilgilerin mutlak doğru ve çözüm olarak dayatıldığı ve bunun üzerinden, tek tipçi, yarışmacı, başkasını ezmeye ve yok etmeye yönelik doğal seleksiyon yaklaşımları, varlığını eğitim sistemleri üzerinden sürdürmektedir. Bu demokratik olmayan, ötekileştiren, kendi menfaatini düşünen, her şeyi elde ettiği menfaate göre ölçülendirmeye çalışan bir anlayışın varlığı etik ve ahlak problemlerini devam ettirerek çoğaltacaktır. O çoğalırken biz de buna çözüm olarak, dersler ihdas edeceğiz, makaleler yazacağız, yeni yeni ilaçlar olarak bunları hastalığa çare olarak sunacağız. Ne yazık ki kısır bir döngü...

Bu alanda, ortaya konulacak kitap, makale vb. şekildeki çabaların ortaya çıkan etik problemlerin çözümünü değil de okuyucuya eleştirel bir bakış açısı kazandırma yoluyla etik problemlerin ortaya çıkmasını engelleyici önerileri okuyucuya fark ettirdiği ölçüde yeni ilaçların kullanılması yerine, birçok gereksiz ilacın da kullanılmasına ihtiyaç bırakmayacak, problemleri duru ve taze bir insanlık bakışını kazandırması anlamlı olacaktır.

Pozitivist bilim anlayışı ile birlikte insanın ve toplumun insani özelliklere göre varlığını sürdürmesi için gerekli olan akıl, beden kalp üçlüsünden olan kalbin eğitimini dine ve dini bilgilere karşı tavır alışın gereği olarak ihmal etmiş ve halen de bu ihmal devam etmektedir. İnsanlık tarihi boyunca hep var olan akıl, kalp ve beden eğitimi anlayışı vardır. Pozitivist bakış açısı her şeyi maddi ölçülerle değerlendirmeyi esas alarak, kalbin eğitimi alanını boş bırakmış ya da üretmeye çalıştığı değerlerle doldurmaya çalışmış ve bu tavır alış ahlak ve etik problemlerini doğurmuştur. Şimdi yapılmak istenen bu boşluğu doldurma çabasıdır. Fakat bunu yine dini alan bilgisini yok sayarak üretmeye çalıştığı değerler üzerinden yapmaya çalışmaktadır. Üzülerek belirtmek gerekir ki bu çaba problemi azaltmadığı gibi artıracak ve bunun sonucunda bilimsel çalışma alanları ihdas edilmiş olacaktır.

Günümüzde çağdaş bir kuran tefsiri olan Risale-i Nur'un Münazarat isimli kitabında "Vicdanın ziyası, ulûm-u diniyedir (din ilimleri). Aklın nuru, fûnun-u medeniyedir (bilimsel ürünler). İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak (ayrılıkları) ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüt eder." Bu bakış açısı da tartışılabilir. Ancak ahlak ve etik söz konusu olduğunda insanlığı sunduğu ve tarihsel süreç içinde de zaman zaman etkili uygulamaların varlığı bilindiği halde, vahiy bilgi alanının problemin çözümünde göz ardı edildiği görülmektedir. Bu kitap, YÖK tarafından belirlenmiş çerçevenin bir gereği olarak ortaya konulduğu kabulünden hareketle buna yer verilmediği düşünülebilir. Fakat bilimsel bir doküman olması hasebiyle bu kısmı bölüm içlerinde konular ele alınırken ilişkilendirilmesi mümkün olabilmeliydi.

Kitaplar yaşayan insanlar gibidir. Onlarında bir paradigması vardır ya da olmalıdır. Paradigma varlığa bir bütün olarak bakmayı sağlamıyorsa; menfaat, hayatı mücadele görme, ırkçılık vb. anlayışları üzerinden varlığa bakacaktır. Bu çok ciddi bir problemdir; nasıl ki bir insanın çevresine verdiği mesaj tutarlı ve bir bütünlük içinde ise gören ve izleyene ders verecek ve anlamlı bir katkı sunacaktır. Bu kitabın editörlü olması bu bütünlüğü sağlamasının önünde en önemli engeldir. Burada iş kitabın yazarlarıyla birlikte en çok da editöre düşmektedir. Umulur ki editör, kitabın bütün bölümleri arasında bir tutarlılık ve bütünlüğü sağlamıştır. Bu çok kolay değildir. Çünkü çok farklı ortam ve özellikler sahip 13 yazarın paradigmal tutarlılıklarını sağlamak her bölüm üzerinde titizlikle ortaya konulan fikirleri yine titizlikle genel amaca uygun bir "ete-kemiğe" büründürme zorunluluğu vardır.

SONUÇ

Kitabın iddia ettiği bir nokta olan yasal boşlukları etiğin doldurması beklentisi okuyucunun kitaptaki özgür fikirler ve bakış açılarını destekleyen açıklamalarının marifetiyle olması beklenir. Aslında yazılı hale gelmiş olan etik kurallar da bir yasal metin olarak algılanabilir. Bu metinlerden daha çok üretilen bilgi ve varlığın anlamını çözmek için ortaya konulan çabalar; bireye neyi, nasıl algılaması ve nasıl yorumlayıp tavır alması gerektiği konusunda bir farkındalık kazandırması beklenir. Eğer bu kitaptaki bakış açısı böyle bir sonucu üretmeye katkıda bulunarak buna yol açabilecek ise amacına ulaştığı düşünülebilir.

Bir diğerk ciddi konu yasal olanların etik olup olmadığı tartışmasıdır. İnsanların tercih ve beklentilerine uygun olmayan, birilerini önceleyip birilerini ötekileştiren ancak yasal olarak çerçeve içine alınmış durumlar ne kadar etik ve ahlaki ya da evrensel olarak kabul edilebilir özellik taşımaktadır. Hukuki düzenlemeler kendi içinde etik problem oluşturuyor ise, tuz kokmuş demektir ki kullanılması problemi artırmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Topluları oluşturan bireyler arasında ilişkileri düzenlemenin kuralları anlamında olan devlet, bu ilişkileri adalet, meşveret ve hukukun üstünlüğü gibi ilkeleri temele almadan düzenlemiş ise, ahlaki ve etik problemleri bizzat bu sistem kendisi üretecektir. Böyle bir toplumsal düzende, bireysel olarak ahlaki ve etik davranışlar ne yazık ki uyumsuzluk ve etik problem olarak takdim ediliyor olması hiç de şaşırtıcı olmayacaktır. Öğretmenin sınıfın mutlak otoritesi, müdür okulun tek hâkimi, kurumların yöneticileri gücü kanundan değil, kendinden almaya odaklı bir lider ve karizma sahibi olması gerektiği anlayışının varlığı baştan problemlili bir bakıştır. Böyle durumların herkes için geçerli olan kurallar odaklı değil de bazı yüceltmeler içeren kişi hakimiyeti üzerinden işlerin düzenlenmesini netice verdireceği için, ahlaki ve etik problemler üretmesi kaçınılmaz olacaktır. Ahlak ve etik anlatılarak ya da okunarak edinilecek bir bilgi/düşünce alanı değildir. Bu nedenle yukarıda bahsedilen çerçevede bir etik ve ahlak bakışının birey ve toplumlarda var olması ve işlevsel hale gelmesi "yaparak yaşayarak" elde edilmesini zorunlu kılar. Öyleyse yaşam alanlarını düzenlemesinin kendisi ahlaki ve etik olarak tanzim edilmiş olmalıdır. Bu da yok ise, eğitim sistemine iş düşmektedir ki organize edeceği bütün eğitim süreçleri ahlaki ve etik bir içeriği taşımaları ve ortamlar buna uygun olarak tanzim edilmiş olmalıdır. Bu, okulun demokratik bir ortam olmasını ve buradaki iş ve işlemlerin hak, adalet, iş birliği ve meşverete dayalı oluşturulmuş bir kanun hakimiyetini gerekli kılar. Bu açıdan, bu kitabın bir ders kitabı olarak kullanılacağı hesaba katıldığından okuyucu ve kullanıcılara böyle bir uygulama ortamının önerilerini; araştırma ve proje çalışmaları ve uygulama örnekleriyle sunması güzel olurdu. Her şeye rağmen böyle bir kitabı tasarlayıp vücuda getiren editör ve yazar ekibini kutlar, okuyucuların kitaptan istifade ederken kendi öznel bakış ve eleştirel düşüncelerini işe koşmaları yerinde olacaktır.